

1898

ԹԻՒՆ ԳԱԻԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԱԹԷՕՌՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ

ՅԱԿՈԲ Յ. ԹԷՐԶԵԱՆ

Դեղագործ

ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ ԱՏԵՂԻ
ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ ԽԱՆ, ԱԽԻՅՈ

Սիբիրի, Կ. Պոլիս

1905

77
թ-52

77
P-52

ԿԱՐԵԻՈՐ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

- 5, առ 15, շասսե (chassé)՝ կարդա՝ շասսի (chassis)
6, » 17, 3՝ կարդա՝ 2
6, » 23, Jugla՝ կարդա՝ Gugla
7, » 3, albumieux՝ կարդա՝ Albumineux
9, Développement կարդա՝ Développement
24, 50 կրամ՝ կարդա՝ (կես կրամ) 0,50
8, » 1, քուղբը քորելի՝ կարդա՝ քուղբի ֆանելի
8, » 5, 100 կրամ կարդա՝ 1000 կրամ
11, » 3, Presse chassé՝ կարդա՝ Presse chassis
11, » 4, գրասխսակի՝ կարդա՝ ֆարեսխսակի
11, » 27, մեկ ժամու չափ՝ կարդա՝ կես ժամու չափ
16, » 3, ֆերելու է՝ կարդա՝ քերելու է
16, » 16, քիծերն հանելու համար բառերէն ետ-
քը կարդա՝ ուշադրութեամբ միմիայն
քիծերուն վրայ:

Գ/ն 3 Ղրուշ

2004

77
թ-52

ԱՐՈՒԵՍՏ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԱԹԷՕՈՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ

ՅԱԿՈԲ Յ. ԹԵՐԶԵԱՆ

Դեղագործ

ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ
ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ ԽԱՆ, ԹԻՒ 30

Սիրիկաձի, Կ. Պոլիս

31088-42

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

9314
39

14231-5A

معارف نظارت جلیله سنک ۳۰ نومرولی و فی ۱۸ تشرین اول ۳۲۰
تاریخلو رخصتنامه سیله طبع اولمشدر

ԱՌԱՋԻՆ ԽՕՍՔ

Գեղարուեստներուն մէջ ամէնէն հետաքրքրաշարժ արուեստն է պատկերահանութիւնը՝ իր ճիւղերովը, որու մասին այսօր ամէն կարգէ ու հասակէ մարդիկ կը փափաքին տեղեկանալ կարելի եղածին չափ:

Վստահելով լուսանկարիչներուն ներողամտութեանը՝ կը համարձակիմ գիտել տալ թէ իրենց արհեստակիցներէն շատերը չեն հաճիր լուսանկարչութեան վերաբերեալ նոյն իսկ ամենաչնչին հարցումի մը գոհացում տալ եւ՝ լոկ շահամոլութենէ մղուած՝ քանի մը հարցումներու փոխարէն ոսկիներ կը պահանջեն: Մինչդեռ Ա. մաթէօնները, որոնք ընդհանրապէս բարձր դասակարգի կը պատկանին, չեն հաճիր երբեք լուսանկարչութիւնը շահագործել, այլ լոկ զուարճալի ժամանցի մը համար կ'զբաղին այդ արհեստով:

Ահա այս խորհրդածութիւններէն դըրուած՝ ուղեցի պատրաստել շատ համառօտ ու կոկիկ «Լուսանկարչական Առաջնորդ» մը, յուսալով որ Ա.մաթէօններ գոհ պիտի մնան եւ Գօտաք մը ունենալէ ետք, առանց ո՛ր եւ է մէկու մը պէտք ունենալու, շատ դիւրաւ պիտի կարողանան ուղած լուսանկարչին հանել:

Ե. Ե. ԹԷՐԶԵԱՆ

Բ-ԷԼԿ:

ԱՐՈՒԾՍՏ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԱՐԷՕՈՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ

ՄԱՍՆ Ա.

1.—Լուսանկարչական գործիքներ, 2.—Պիսոյ, 3.—Պասկերն ապակիի վրայ առնել, 4.—Ապակիի վրայ հասսասել, 5.—Ապակիին թղթի վրայ սպել, 6.—Թղթին վրայ հասսասել, 7.—Կողմին վրայ փակցնել:

1. - ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Լուսանկարչական գործիքները թէև բազմաթիւ են, բայց ամենակարեւորները միայն համառօտակի և շատ պարզօրէն կը ներկայացնենք:

Լուսանկարչութեան փափաքող (amateur) մը պէտք է ունենայ նախ՝ լուսանկարիչ մեքենայ մը:

Լուսանկարիչ մեքենան պարզ տուփ մ'է որուն առջեւի կողմը պզտիկ ծակի մը մէջ զետեղուած է ապակի սուպ (objectif) մը, իսկ ետեւի կողմէն ունի դռնակ մը՝ ուրիշ կը զետեղուի լուսանկար ապակին, մասնաւոր ամանով մը, որուն շասսէ (chassé) անունը կուտան: Ասոնցմէ զատ, մեծ գործիքներն եռոտանի մը ունին զոր մեքենային՝ ուղղուածին չափ բարձր դիրք ու հաստատուն վիճակ մը տալու համար կը գործածեն:

Մեքենայի մը մեծութեանը համեմատ ամէն մէկ մասն ալ միւսներէն տարբերելով կը յարմարի:

Լուսանկար մեքենայ մը ձեռք ձգելէ վերջ, լուսանկարիչն ունենալու է՝ ամէն կողմերը կատարելապէս

գոցուած ու մինակ դնակով բացուող՝ կատարելապէս մութ սենեակ մը, որուն մէկ կողմէն 10×15 կամ քիչ մեծութեամբ պատուհան մը բանալով՝ կարմիր, սպիւնքն գունաւոր ապակի մը անցընելու է։ Ումանք, փոխանակ ցորելին մութ սենեակին մէջ գործելու, կ'ապաստն եւ դիշեր ատեն՝ լոյսին մարելէ վերջ բաց տեղը կ'աշխատին. բայց այս կերպը շատ սխալ է. վառն զի շատ հաւանական է որ յանկարծ փողոցէն անցնող ճամբորդի մը լոյսին շողերը գան եւ ապակին աւրեն։ Մութ սենեակին մէջ պէտք է նաեւ ունենալ՝ երեք կողմէն գոցուած եւ միայն մէկ կողմէն կարմիր ապակիով լոյս տրւող լապտեր մը։ Միշտ մաքուր ջրով լեցուած ծորակաւոր աման մը, երկու կամ չորս հատ սեւաներկ տաշտիկ (cuvette)։ Ապակին չորցնելու համար երկոտանի աթոռակ (séchoir)՝ ըլլաւ։ Ատորձանաւոր գաւաթ (mesure) մը, եայլն, եայլն։

2. — ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՁԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔ

Լուսանկարչական գործիքները պատրաստուելէ վերջ, կը մնան միւս պէտքերն։ Այս արուեստին մէջ ամենէն աւելի կարեւորներն են դեղապատ ապակին, (plaques au gélatino-Bromure d'argent)։ Ապակի պատրաստող գործարանները թէեւ շատ են, սակայն ոմեանքն ընտիր պատրաստողներն են *Agla, Lumière Diconich etc.*։ Ասոնց ապակիները շատ մաքուր կը հանեն երբեկածին պէս թարմ եւ կատարելապէս գոցուած տուփերէն գործածուին։ Սակայն ապակին բերել տուող վաճառականները մեծ խարդախութիւններ կը գործեն, շատ անգամ եւրոպայէն եկած միջոցին անտուկին մէջ պատուած ու բացուած տուփերը վարպետութեամբ գոցելով եւ ի վաճառ հանելով. — այս պատճառաւ ապակի գնուած միջոցին լաւ մը քննելէ վերջ տանելու է։

Դալով թուղթերու տեսակին, ընդհանրապէս գործածուողներն ու մեղի պէտք եղածներն երկու տեսակ են, պարզ լուսանկարի թուղթ (papier Albumieux au citrate d'argent)։ Իսկ միւս տեսակ լուսանկարչութեան համար գործ. մասին մէջ պիտի բացատրենք, պէտք է papier au Bromure d'argent։

Հիմայ կը մնայ միայն դեղերը պատրաստել ու գործի սկիւի։ Լուսանկարչական դեղերը երկու մասի կը բաժնուին։ 1. — Ապակիին յատուկ դեղեր (Développement)։ 2. — Թուղթին յատուկ դեղեր (Bain de virage)։ Ապակիի դեղը, որուն ասկէ վերջ Տէվլըօր անունը պիտի տանք, շատ տեսակներ ունի, յիսունէն աւելի կը հաշուուի, սակայն ամենէն դիւրին եւ պարզ տեսակ մը պիտի ներկայացնենք։ Այսպէսով՝ Բ. մասի մէջ ներկայացուած Պրօմիւրի դրութեան համար հարկ չի մնար ուրիշ Տէվլըօր գործածելու։

Տէվլըօրան (Développement)

Թիւ 1.

1. Թորեալ ջուր (Eau distillée) 500 կրամ
2. Սիւլֆիթ տը սուս (Sulfite de soude pure) 40 »
3. Իտրօքինօն (Hydroquinone) 5 »
4. Դարպօնաթ տը սուս քրիսթ. (Carb. de soude crist.) 40 »
5. Մէթօլ (Méthol) 1 »
6. Պրօմիւր տը փօթաւ (Bromure de potasse), 0,50 »

Նախ՝ եռալու մօտ թորեալ ջուրին մէջ Մէթօլն ու Սիւլֆիթ տը սուսը, եւ յետոյ Իտրօքինօնը, Դարպօնաթ տը սուսն ու Պրօմիւրը հալեցնելով՝ թուղթ-ծորակէ մը քամելէ ետքը, մաքուր շիշի մը մէջ լեցնելով՝ վրան գրելու է Տէվլըօր թիւ 1։

Թիւ 2.

1. Պարզ ջուր (Eau) 100 կրամ
2. Իբօսիւլֆիթ տը սուս (Hyposulfite de soude) 20 »

Սոյն բաղադրութիւնն ալ թուղթը ~~թափելէ~~ վերջ, շիշին վրայ գրելու է Տէվլլօր, թիւ 2. ահա ապակիին յատուկ երկու շիշ դեղերը:

Թուղթին յաւուկ դեղ (Bain de virage)

1. Թորեալ ջուր (Eau distillée) 1000 կրամ
2. Իբօսիւլֆիթ աղ սոսո Hyposulfite de soude) 250 »
3. Ասէնթ աղ բլոմպ (Acétate de plomb) 2 »
4. Ալուն (Alun) 15 »
5. Ասիտ սիթրիք (Acide citrique) 4 »
6. Գլօրիւր տօրի ջուր (Sol. chlorure d'or $\frac{1}{100}$) 50 »

Վերոյիշեալ դեղերը թորեալ ջուրին մէջ հալեցնելով՝ թուղթէ անցընելու է: Այս բաղադրութեան մէջ գտնուած Ոսկիի քլօրիկն (Chlorure d'or) առաջուրնէ՝ զատ շիշի մը մէջ հարիւրին մէկ չափով ($\frac{1}{100}$) հալեցընելով՝ որոշեալ չափով յիշեալ բաղադրութեան մէջ աւելցնելու է: Ահա թղթին յատուկ դեղը պատրաստուեցաւ, ի հարկին կրնաս գործածել:

3.— ՊԱՏԿԵՐԸ ԱՊԱԿԻԻ ՎՐԱՅ ԱՌՆԵԼ

Պատկեր մը առնել կամ լուսանկարելու համար մեքենան պէտք է գտնուի մարմինին կամ տեսարանին ճիշդ դիմացը, մեծութեանը համեմատ տարրեր հեռաւորութեամբ անշարժ հաստատուն նիւթի մը վրայ տեղաւորելով դիտարանէն (viseur) դիտելէ վերջ, ուղուած մեծութիւնը եւ կամ պարունակութիւնը կը տրուի պատկերին. մեծ մեքենաներուն ետեւի կողմը յատուկ (glacé) սառեալ ապակի մը կը գտնուի, որուն վրայ՝ դիմացի տեսարանի պատկերը կը տեսնուի: Պատկեր մը լուսանկարելու համար պէտք է, ամէնէն առաջ, երթալ մուժ սենեակը եւ դուռը գոցելով՝ ուղուած մեծութեամբ ապակի մը շասէին մէջ զետեղել: Եթէ գօտաք է, ետեւի դռնակը բանալով իրեն յատուկ տեղը դրուե-

լով՝ դռնակը կը գոցուի: Եւ եթէ մեծ մեքենայ է, փքքոցին առջեւի կողմը իրեն յատուկ տեղը կը զետեղուի: Շասսէն մեծ մեքենաներու մէջ զետեղելու գործողութիւնը՝ պատկերին ուղուած դիրքը տալէ վերջ կը կատարուի: Իսկ գօտաքներուն մի միայն մուժ սենեակին մէջ կը դրուի, եւ մինչեւ իսկ 6-12 հատ ապակի կրնայ դրուիլ:

Բօտաքով լուսանկարելու տառն, պէտք է մեքենային ճակատը գտնուող P և L գրերուն ուշադրութիւն ընել, այսինքն՝ եթէ առնուելիք պատկերն անշարժ առարկայ կամ տեսարան մ'է, բօղ (pose) ասեղը P գրին վրայ տանելու է, եւ եթէ վայրկեանական (instantané) պիտի առնուի, յիշեալ ասեղը L գրին վրայ տանելու է: Տեսարանը վիզէօրին մէջ հանդիպելուն կամ տեսնուելուն պէս, առանց մեքենան շարժելու քովքնալ գտնուած զսպանակին վրայ ճնշելով՝ դռնակը կը բացուի: Եթէ քօղ է՝ ճնշելէ վերջ մէկէն մինչեւ հինգ համրելով ձգելու է. իսկ եթէ վայրկեանական է, մէկ ճնշելուն, դռնակն իսկոյն ինքնիրմով կը բացուի ու կը գոցուի եւ պատկերը կ'առնուի:

4.— ՊԱՏԿԵՐԸ ԱՊԱԿԻԻՆ ՎՐԱՅ ՀԱՍՏԱՏԵԼ

Լուսանկարուած ապակին՝ մեծ մեքենաներէն գոցուած շասսէի միջոցաւ, իսկ գօտաքներուն մեքենան մուժ սենեակը տանելու է: Սենեակին ամէն կողմերը գոցելով՝ միայն կարմիր լապտերը վառելու է: Նոյն իսկ գունաւոր ապակիէն ալ զգուշանալու է, մինչեւ որ պատկերակիր ապակին երկու վայրկեանի չափ դեղերուն մէջ մնայ: Ապակին կամաց մը շասսէէն հանելով՝ իր մեծութեամբ սեւ տաշտիկի մը մէջ կը դրուի դեղապատ կողմը վեր գալու պայմանաւ: Լուսանկարչութեան մէջ ամենէն աւելի մաքրութեան հոգ տանելու է: Գործողութեան չսկսած՝ ձեռքերը լաւ մը լուալով չորցնելու

եւ ապա գործի սկսելու է։ Ապակին տաշտիկին մէջ դրուելէ վերջ, էջ 7 դրուած, «Լուսանկարչական պիտոյք»-ի կարգին տէվըօքըմանի թիւ 1 շիշէն՝ ապակին կատարելապէս ծածկելու չափ եւ քիչ մ'աւելի՝ ամէն կողմերն անմիջապէս տարածուելու պայմանաւ՝ լեցնելու է։ Տաշտիկն ալ ու ձախ, ետ առաջ շարժելով՝ 'է' ի երկու վայրկեանէն պատկերը կ'սկսի երեւալ ապակիին վրայ։ Նորէն շարժելու է մինչեւ որ պատկերը իր ամէն մանրամասնութիւններով ապակիին վրայ յստակ երեւայ։ Սոյն վիճակը ստանալուն պէս, ապակիին ծայրերէն ու շաղթութեամբ բռնելով՝ տաշտիկէն հանելու է եւ յորդանա ջուրի մը տակ բռնելով՝ երեք վայրկեանի չափ լուալէ վերջ, իսկոյն թիւ 2 գեղէն ըստ բաւականի պարունակող տաշտիկին մէջ ձգելու է՝ ամէն կողմերը մէկէն թրջելու պայմանաւ։ Հոս ապակին տաշտիկին մէջ անընդհատաբար շարժելու է մինչեւ որ ապակիին ետեւի կողմին ձեռնակութիւնը կատարելապէս սեւնայ։ Այլեւս գործողութիւնը կատարեալ ըլլալով՝ լապտերին կարմիր ապակին կրնաք վերցնել եւ կամ մութ սենեակին դուռը բանալ՝ ապակին լոյս աչքով մը դիտելու համար։ Նորէն ապակին յորդանոս ջրին տակ բռնելով՝ երկու կողմերն ալ հինգ վայրկեանի չափ լուալէ վերջ, երկուսն ալ աթոռակ (séchoir) ին վրայ՝ որ յստակ ապակիները չորցնելու համար շինուած է՝ երկու անկիւններէն կախելով հինգ վեց ժամ շուրին մէջ անփոփոխ տեղ մը ձգելու է որ չորնայ կատարելապէս։ Ասկէ ետքը ապակին Գլիշէ (cliché) անունը կ'ստանայ։ Գլիշէին վրայ լուսանկարները Ռեթուշ կ'ընեն, այսինքն բարակ սրածայր մատիւններով պատկերին պակաս եւ կամ սխալ կողմերը աստղուածէն շատ քիչ տարբերութեամբ կը սրբագրեն։ Այս ալ փորձառութեամբ այսինքն բրաթիքով կարելի է սորվուի։ Իսկ Ամաթէօններու համար Ռեթուշի հարկ չկայ։ Գլիշէն՝ ժամանակ անցնելով չաւրուելու համար՝ դեղով մը կը ներկեն, այս գործողութիւնն ալ լուսանկարիչներուն պէտք է։

5. — ԱՊԱԿԻՆ ԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅ ՏՊԵԼ

Արեւակէն պաշտպանուած եւ շուրին մէջ դրուած Գլիշէն կատարելապէս չորնայէն յետոյ, Presse chassée կոչուած եզրամտախտակի ձեւ ունեցող գործիքէն ապակին մեծութիւնը ունեցողն աւանելով, ապակիին դեղապատ կողմը մէջի կողմը գալու պայմանաւ կը դրուի եւ վրան ապակիին մեծութեամբ լուսանկարչական թղթէն (Papier citrate) էն փայլուն կողմը ապակիին դեղապատ կողմին գալու պայմանաւ դնելով եւ վրան ալ իրեն յատուկ կափարիչը (կամ կողքէ եւ կամ տախտակէ շինուած) դետեղելով՝ զոպանակները դոցելու է, եւ տպուելու համար արեգակին դիմացը դնելու է, մինչեւ որ թուի գոյն մը ստանայ։ Ասկից վերջը զոպանակներէն մին բանալով՝ առանց թուղթը շարժելու մէկ անկիւնէն նայելու է, տեսնելու համար թէ ուղուած աստիճան սեւ տպուած է։ Երբ գոհացուցիչ աստիճան տպուած է, թուղթը հանելով ուրիշ մը կը դրուի եւ շարունակաբար՝ որչափ որ կ'ուզուի։ Իսկ եթէ օդը ամպամած է, հոգ չէ՝ նորէն կը տպուի՝ բայց երեք վայրկեանի տեղ մինչեւ երեսուն վայրկեան կամ աւելի սպասելով։

6. — ՊԱՏԿԵՐԸ ԹՂԹԻՆ ՎՐԱՅ ՀԱՍՏԱՏԵԼ

Արեւին միջոցաւ պարզապէս տպուած պատկեր մը լոյսին ազդեցութեամբ շատ շուտ կ'աներեւութանայ։ Ուստի պէտք է հաստատել պատկերը թուղթին վրայ դեղերու զօրութեամբ։ Պատկերը կրող թուղթը նախ պէտք է ձգել մաքուր ջուրի մէջ, ~~պէ~~ ժամու չափ, մինչեւ ջուրը անգոյն մնալը՝ միշտ ջուրը փոխելու է։ Յետոյ ապակիին կամ թղթին մեծութեամբ տաշտիկի մը մէջ (էջ 8) բացատրուած թղթի յատուկ (virage) դեղէն շիշը շարժելով՝ ըստ բաւականի լեցնելու է։ Թուղթը ձգելով դեղին մէջ, տաշտիկը շարժելու է ետ ու ա-

ռաջ՝ աջ ու ձախ, մինչև որ պատկերն ստանայ յստակ եւ սիրուն գոյն մը։ Ասոր մէջէն ալ հանելով՝ պարզ եւ մաքուր ջուր պարունակող տաշտիկի մը մէջ զատ զատ շատ մաքուր կերպով լուալու է՝ շուտ շուտ ջուրը փոխելով։ Անանկ որ դեղէն բնաւ հոտ ու հետք չմնայ։ Յետոյ $\frac{2}{100}$ շապի (alun) մէջ ձգելով՝ երկու վայրկեան վերջ կրկին լուալու է։ Որով կատարելապէս պատրաստ կը սեպուի պատկերը։ Կը մնայ միայն չորնալն ու կողքի վրայ փակցուիլը։ Պատկերակիր թուղթը շատ մեծ ուշադրութեամբ չորցնել հարկ է։ Ասոր համար ալ չորցնելու յատուկ սեւ թիթեղներ կան, որոնք շատ մաքուր կերպով սրբուելէ վերջ, թուղթը պատկերին կողմէն փակցնելու է թիթեղին վրայ։ Եւ մէկ երկու ժամ շուրջն մէջ ձգելով՝ կը չորնայ թուղթն ու շատ գիւրութեամբ կը զատուի թիթեղէն, որով շատ փայլուն վիճակ մը կ'ստանայ։

7. — ՊԱՏԿԵՐԸ ԿՈՂՔԻ ՎՐԱՅ ՓԱԿՑՆԵԼ

Պատկերներու յատուկ կողքերը (carton) շատ տեսակներ ունին։ Միննոն (mignon), վիզիթ (visite-portrait), վիգթորիա (victoria), գապինէ (cabinet), եւ տակաւին շատ մեծերը։ Պատկեր մը կողքին փակցնելու համար նախ՝ հետեւեալ բաղադրութիւնը պատրաստելու է։ 100 կրամ ջուր տաքցնելով՝ մէջն աւելցնելու է 10 կրամ սղարզ քօլա փոշիացեալ, պղելէ վերջ՝ սոյն բաղադրութենէն պղտիկ վրձնելով մը պատկերին թղթին ետեւը քսելով՝ ուշադրութեամբ փակցնելու է կողքին երեսը գծուած մասին մէջ։ Այս գործողութիւնն ալ լրացած կը սեպուի։

Սոյն էջերուն մէջ բացատրուած լուսանկարչական գործողութիւնները թերեւս ոմանց, մանաւանդ հարեւանցի կարգացողներուն համար շատ գեղարու եւ երկար երեւայ, բայց այսպէս կարծողները չարտչար կը սխալին, վասն զի շատ դիւրին գործողութիւններ են՝ որոնց մէկ երկու փորձով կարելի է առանց բացստութեան եւ օգնութեան վարժուիլ։

Մ Ա Ս Ն Բ.

ՊՐՈՄԻՒՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պարզ լուսանկարչութենէն զատ ուրիշ աւելի գեղեցիկ ու բնական պատկերներ պատրաստելու հիւղի մը գիւտն եղած է վերջին տարիներս։ Այս է Պրօմիւրի դրութիւնն (Système de bromure d'argent)։ Այս դրութեամբ պատրաստուած պատկերները շատ գեղեցիկ եւ գրէթէ գծադրութեամբ պատրաստուած սեւանկար (գաւազալէմ) պատկերներուն տիպն ունին։ Այս դրութիւնը միայն թղթով կը տարբերի, եւ գեղեցիկ ու մանաւանդ պատրաստելու կերպն շատ դիւրին է միւսէն։

Պրօմիւր (Papier au bromure d'argent) ի համար լուսանկարչական թուղթը Եւրոպայի գործարանները ծրարի մէջ կը գոցուի եւ գործածութեան համար միայն մութ սենեկին մէջ կարմիր լոյսին առջեւ կարելի է բացուիլ, ճիշդ Ա. մասին մէջ առակիլին համար բացատրուած կերպով։ Պատրաստուած գլիշէով՝ Պրօմիւրի պատկեր մը հանելու համար մութ սենեակը մանելով՝ եւ սենեակին ամէն կողմերը գոցելով՝ նախ գլիշէն՝ դեղապատ կաղմը մէջը գալու պայմանաւ՝ Բրէս շաստէին մէջ դնելու է, յետոյ Պրօմիւրի թուղթերը պարունակող ծրարէն ապակիին մեծութեամբ թերթ մը զատել եւ ծրարը նորէն գոցելու է. զատած թերթին փայլուն կողմը գլիշէին դեղապատ կողմին բերելով՝ կափարիչը եւ վրայն ալ զսպանակները գոցելու է։ Շաստէն ձախ ձեռքով բռնելով՝ եւ աջ ձեռքով լուցիկի մը վառելով 20-30 րոպէս ձեռքով հեռադրութեամբ պատկերին դիմացը բռնելու է, մինչև որ լուցիկի մը հատնի — այսինքն երկու վայրկեանի չափ։ Եւ կամ փոխանակ լուցիկի վառելու, Պրօմիւրը պարունակող Շաստէն՝ մութ սենեկին դուռը բանալով երեք վայրկեանի չափ լոյսին մէջ հանելու է,

և անմիջապէս ներս առնելով՝ կրկին դուռը գոցելու է։ Պրօմիւրի թուղթերուն համար փոխանակ վիրաժի, էջ 8 ի մէջ պատկերն ապակիին վրայ հաստատելու համար բացատրուած կերպով, այսինքն Տէվլըօթ թիւ 1 և 2 շիշերէն ըստ բաւականի տաշտիմներուն մէջ լեցնելով Շաստէն կը բացուի իրականին մէջ տպագրուած, բայց առանց դեղերու ազդեցութեան անյայտ եղող՝ պատկերակիր թուղթն հանելով և թիւ 1 դեղին մէջ ձգելով անդադար շարժելու է։ Վայրկեան մը վերջը պատկերը կ'սկսի երեւալ, և երկու վայրկեանէն կատարելապէս երեւան գալ։ Պատկերը սպասուած գոյնն ստանալուն պէս՝ սոյն տաշտիկէն հանելով պարզ ջրով լաւ մը լուսւելու է և իսկոյն թիւ 2 դեղը պարունակող Իքօսիւֆիթի տաշտիկին մէջ ձգելու է, մինչեւ որ պատկերը կատարելապէս մաքրուի և կատարելութեան հասնի։ Այս տաշտիկէն ալ հանելով յորդահոս ջուրին տակ լաւ մը լուսւելէ վերջ, փոշիէ զերծ և շուք տեղ մը չուանի վրայ և կամ ծծումբի թուղթերուն մէջ կը դրուի չորնալու համար։ Չորնալէ վերջ Գարթօններու վրայ միւսին պէս կը փակցուի։ Պարզ լուսանկարչութեան մէջ Ռըթուշը գլխէին՝ վրայ կը կատարուէր, մինչդեռ Պրօմիւրի դրութեան մէջ Ռըթուշը թուղթին վրայ պատկերը հանուելէն վերջ կը կատարուի, աւելցնելով նաեւ այլ և այլ գոյներ ու գեղեցիկ ծաղիկներ։

ԹՍՇԿԻՆԱԿԻ ՎՐԱՅ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԵԼ

Լուսանկարչութեան արուեստը շատ զուարճալի կողմեր ունի և կատարեալ հաճոյալի ժամանց մը կրնայ կազմել չափ մը հետաքրքիր երիտասարդներու համար։ Օրինակի համար — Սիրուածէ յիշատակ մ'ունիս։ Սիրոյ յիշատակն ըլլալու պատիւը ընդհանրապէս թաշկինակներու կը վերաբերի զոր միշտ սրտիդ վրայ կը պահես։ Ո՞րչափ գոհ պիտի մնաս և պիտի մնայ երբ յիշատակին

տէրը կամ տիրուհին միասին պահես սրտիդ վրայ, և ի հարկին օրը հարկը անգամ դիտես զայն առանց ուրիշի մը կասկած արթնցնելու, ահա այս փափաքով՝ անհամբեր միւսիւններու կողմէ անշուշտ նաարուած ու իրագործուած է լուսանկարչական այս դրութիւնը, զոր դժբախտաբար լուսանկարչներէն չատերը գեռ չեն գիտեր։ Թաշկինակի վրայ լուսանկարչութեան համար երկու տեսակ դեղերու պէտք կայ։

1. — 10) Կրամ թորեալ ջուրի (Eau distillée) մէջ 10 կրամ Նիթրաթ տ'արծան (Nitrate d'argent) հալեցնելով կազմագոյն շիշի մը մէջ լեցնելու է։

2. — 10) Կրամ պարզ եւ մաքուր ջուրի մէջ հալեցնելու է 10 կրամ ամենամաքուր պարզ աղ (Chlorure de sodium)։

Երկուքն ալ թուղթէ քամելով զատ զատ շիշի մէջ պահելու է։

Վրան լուսանկարուելիք թաշկինակը՝ պէտք է մետաքսէ ըլլայ, ձերմակ գոյնով եւ վերջին աստիճան մաքուր։ Գլխէի մը պարունակութիւնը թաշկինակի մը վրայ առնելու համար, նախ՝ թաշկինակին լուսանկարուելիք անկիւնը որոշել ու մատիտով նշանակելու է, յետոյ պէտք է որոշուած անկիւնն ուշադրութեամբ վերի թիւ 2 աղ ջուրով թրջել, պայմանաւ որ միայն մէկ կողմը թրջի։ Քանի մը անգամ կրկնելէ վերջ, հինգ վեց ժամ ձգելու է անփոշի տեղ մը չորնալու համար։ Յետոյ մութ սենեակը մտնելով՝ թաշկինակին՝ մատիտով նշանակուած ու աղ ջուրով թրջուած ու չորցած ծայրն ուշադրութեամբ վերոյիշեալ թիւ 1 Նիթրաթ տ'արծանի բաղադրութեան մէջ թրջելու է։ Աւելի լաւ է վրձնով մը նոյն դեղէն լաւ մը քսել թաշկինակին որոշուած անկիւնը՝ պատկերին տարածութեամբ եւ մութ սենեակին մէջ փոշիէ զերծ մաքուր դարակի մը մէջ փակելու է որ չորնայ։ Հետեւեալ

օրը, նորէն մութ սենեակը մոռնելով՝ լուսանկարուելիք
գլխէն դնելու է շատէին մէջ, եւ վրան շատ ուշադ-
րութեամբ ~~թերելու~~ է թաշկինակին դեղապատ անկիւնը :
Հոս կրկին ուշադրութիւն ընելու է որ ապակին վրայ
եկած թաշկինակին դեղապատ անկիւնը չը ծալուի :
Միւս մասերն ալ վրան ծալլելով՝ կափարիչը դնել եւ
զսպանակները գոցելու է : Մութ սենեակէն ելլե-
լով շատէն արեւին մէջ դնելու է՝ մինչեւ որ
կատարելապէս տպուի լուսանկարը, սպասուած գոյնը
հասնելուն պէս թաշկինակը Շառսէէն հանելով, ճիշդ
պարզ լուսանկարչական թուղթին պէս, նախ՝ պարզ
ջրով թրջելու է, յետոյ էջ վիրաժի դեղէն տաշ-
տիկի մը մէջ լեցնելով՝ թաշկինակը մէջը ձգելու է
մինչեւ որ փափագուած գոյնը ստանալ ^{և յետոյ մա-}
^{քուր ջրով լուսարկ} շուրջը գտնուած ^{ստեղծագործ-}
^{ծերն հանելու համար} նախ թէնթիւր ա'իօտ (teinture d'iode)
քսելու է վրան վրձնող մը եւ վերջը Իքսիւլֆիթի զօ-
րաւոր ջուր, որոնց միջոցաւ կատարելապէս կը մաք-
րուին բիծերը : Ա՛լ աղաւ ես պահել՝ ուղածիդ չափ
գուրգուրանքով :

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԲԱՐԹ ԲՕՍԹԱԼՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ

Լուսանկարչական թուղթերուն պէս պատրաստուած
ծրարներով անտիպ քարթ բօսթալներ կուզան Եւ-
րոպայէն, որոնց վրայ ուղուած տեսարանը կա՛մ պատ-
կերը կը լուսանկարուի՝ շատ դիւրութեամբ, պարզ լու-
սանկարչական կերպով :

2013

ԳԱԻԹԵԱՆ ՇՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Գանեկան

1. Ա. Վարժապետիկ Մանկանց	10րդ Տիպ	4
2. Բ. „ „	2րդ „	5
3. Գ. „ „	6րդ „	5
4. Տարական Քերականութիւն	5րդ „	2
5. Լրացուցիչ Դասընթաց	3րդ „	3
6. Փռնիչ, աշխարհ. Հաւաքածոյ	5րդ „	3
7. Փնջակ, պատկերազարդ	5րդ „	1,25
8. Երկրորդ Փռնիչ նոր տիպ	4րդ „	6
9. Գործն. Ընթացք Շարադարութեան	3րդ „	3
10. Բանալի Շարադարութեան	2րդ „	2
11. Ընտելարան Հայ լեզուի	5րդ „	2
12. Սկզբունք Համաձայնութ. և Շարադարութեան	2րդ „	3
13. ALPHABET FRANÇAIS, Տիպն Սարիսիկ	2րդ „	2
14. Տար. Ընթացք Կրօնի, Վ. Քինյ. Լույս	„	2
15. Պատկերազարդ Այրբնարան [նոր տիպ]	„	20
16. Յայտագիր Դաւթեան Գործակալութ.	„	2
17. Ծաղկաբաղ շաւաքածոյ, միջին օրջան	„	4
18. Դպրոցավարութիւն, գործ E. E. White	„	5
19. Առաժապատում Հ. Պէննէլանի	„	5
20. Համառօտ Կրօնագիտութիւն Ա. Հաքլեանի	3րդ „	3
21. Սրբա ծայր	„	5
22. Նուէր Հայ մանուկներուն, (պատկերազարդ) 2րդ	„	1,20
23. Դաստիարակութիւն Աղջիկներու, Յուսիկ Վրդ.	„	3
24. Հնայի, գիտութիւններու վրայ դասեր, Գ. Անդր.	„	3
25. Դաստիարակութիւն Պատանիներու, Յուսիկ Վրդ.	„	3
26. Բիւրժուական լրագիր, ազգագրական, տարեգիր	100	
27. Աշխարհագրութիւն Օսմ. Կայսրութեան, Ի. Խ.	„	3
28. Քերականութիւն	„	5
29. Տղոց Կրօնագիտութիւն, Մ. Վրդ. Աղաւունքի	„	5
30. Թուաբանութիւն մեղրական դրութեան	„	5
31. Առաջնորդ Անգղ. լեզուի, Յ. Վարժապետեան	„	5
32. Իվաննէլին, Լոնկմէլլո, Տ. Լ.	„	5
33. Օսմ. Տաղաշափութիւն, Ս. Կուրթեան	„	5
34. Նոր Գրութիւն, 10 պրակ (փոքրալի ծախսով)	„	25
35. Եղաքերական, Նոր Դպրոց	„	5
36. Լիակատար Գրացուցակ	„	
37. Ծաղկաբաղ Քրիստ. Վարդապետութեան, Ս. Մանուկեան	„	4
38. Հանդիսարան Բարոյագիտութեան, Ս. Դաւթեան	„	6
39. Սրբ խաղեր, Թ. Թէրզեան և Տովմո	„	5
40. Ուղեցոյց Դ. Վարժապետեան, դասատուներու համար	„	5
41. Երագիտութիւն Համառօտ (մամարգրական ոճով)	„	3
42. Nouvelle Méthode, II. Livre, par Mme. Satinik	„	4
43. Բացատրութիւն Ս. Պատարագի, Կրօն. Բառ.	„	5
44. Մայրենի Լեզու, Ա. Տար	„	2,30
45. Գեղանկին Ֆրանսիոյ, Օր. Մէրի Աղաւան	„	5
46. Ծրագիր Ազգ. Նախակրթութեան	„	5
47. Բ. Մայր. Լեզու Դաւթեան	„	5
48. Հառակ Նոր Դաւանութեան	„	2
49. Նոր Ընթացք Ֆրանսերէնի	„	3,30
50. Արուեստ Լուսանկարչութեան, Յակոբ Յ. Թէրզեան	„	3
51. Բնական Սանդուխ, Յովհ. Վարդապետի Նախապատեան	„	2

Հասցէ՝ ՍՏՐԱՅ ԳՈՒԼԻՍԻԱՆ, Խորասանահան խան, Սիրիահի.